

НИНО НИКОЛОВ

ПОСЛЕСЛОВ

chitanka.info

Циганите... Племето, с дравидски скули и пословичен темперамент, с леката походка на степен конекрадец и с фантастичната музикална надареност на Пища Данко. Племето без история, до неотдавна — без потекло, дошло от Хималаите по невидими пътища през Иран, Египет, Мала Азия и Балканите и опънало пъстри шатри по окървавените пътища на Европа. Дълбоко атеистично по своята същност, то гадае на ръката на историята своя „фараонски“ произход и нагло се представя за подгонена индийска религиозна секта. Безбожно мързеливо, то дава най-добрите ковачи и най-изящните вретенари на Източна Европа. Племето без име, то с лека ръка приема различните обидни названия, които му се подхвърлят от народите през лишените от търпимост и великодушие векове, но всякога и навсякъде упорито запазва за себе си названието ром или манус, което означава нито повече, нито по-малко от човек.

„Никога не те е имало, циганска земя!“ се нарежда между по-редките книги. Мнозина са писали за циганите: и преди Пушкин, и Сен Виктор, и след Горки. Романтиката на миналия цигански живот и съвременното преобразяване на циганския бит са благодатни теми за всеки писател и особено за оня, който има по-лиричен натюрел. Обаче на пръсти се броят книгите, чиито автори са цигани, книгите, които гледат на света с цигански очи и не носят предубежденията и заблужденията на дошлия отвън писател.

Заслугата на унгарския литератор Тибор Бартош е значителна. Той не преразказва, а разказва десет цигански приказки-легенди. Неговият разказ се покрива с думите на стария циганин-ковач, от чието лице е написана цялата книга. Езикът в оригинала (трудно преводим на български, защото на всяка крачка крие риск за спекулация) е език, на който говорят циганите в Унгария. Сочен и колоритен, той нарушава правилата на синтаксиса, както правят децата, но щедро ни се отплаща с очарователността на внезапните образи и асоциативни връзки, които събуждат свеж лиризм и безобиден хумор.

Циганите обичат приказката. Тя е неотделима част от тяхното всекидневие, наследен малък празник от гладните години на миналото. Илона Ледвеница пише, че приказките се разказват обикновено през зимата. Циганите се събират в някоя колиба, обкръжават огъня и след като обсъдят събитията на изминалия ден, преминават към приказките.

Честта да разказват се пада на мъжете, при това — на по-възрастните от тях.

Циганите уважават възрастта. В миналото те са имали общини, основани на кръвна връзка. Начело е стоял вайда (водач) и съвет на старейшини. По-късно те започнали да ограничават властта на вайдата в катуна, а когато се заселвали — тя изчезвала съвсем. Там властта назначавала кмет, който нямал нищо общо с предишния вайда, избран от съвета на старейшините. Кметът отговарял за реда в циганското село, поддържал връзка с властите, но нямал право да се вмесва в личния живот и да предопределя съдбата на членовете от своята община.

Макар и недостатъчно изучен, циганският фолклор подсказва изумителни богатства. Срещат се взаимствувани от библията мотиви, приказки, които наподобяват фолклора на съседните народи. Но циганските легенди се боят да бъдат благочестиви, а циганските приказки бягат от романтичната лъжа. Те предпочитат да останат на земята, при прашните катунарски пътища, при студените есенни огънове, при духалото в ковачницата и при човешките взаимоотношения. В тяхната любов няма принцове и принцеси, но има цигани и циганки, които си „обещават да живеят заедно, докато се обичат“. Те са търпими и уважителни към останалите народи, към техните различни възгледи и обичаи. Разликата не ги смущава, защото най-добре умее да цени свободата на другите тоя, който отстоява собствената си свобода. Наистина понякога те се надсмиват над трудолюбивия гаджо — както наричат всеки, който не е циганин, — но това е безобиден смях, роден от критичния поглед на човек, който наблюдава отстрани. А старият циганин-ковач дядо Напо разбира, че и ковачите, и селяните страдат от едни и същи порядки в класовото общество на миналото.

С монолозите на дядо Напо Тибор Бартош е свързал отделните легенди-приказки. Това осъвременява приказката, довежда я до нас, тълкува я с нравствените норми на века ни и едновременно с това илюстрира живота, мисленето, проблемите и стремежите на циганите от нашето време. Дядо Напо не се свени от по-грубите обрати в своята реч, но винаги нарича нещата със собствените им имена. А това е достойнство за книгата.

Отдавна са преминали и отминали времената на скитничеството и лековерния живот. Циганската „еманация“ на свободолюбието вече е отживяла своето, станала е неприемлива за съвременния живот. Вярно е, че подхваната от най-добрите писатели на миналите векове, тя винаги се е тълкувала в полза на човешката свобода въобще, като е давала богати възможности за критика на нравствено-етичната непълноценност на класовите закони и традиции от феодализма насам. Може би поради това класовите държави не се ограничаваха само с подигравки и зла ирония към циганите. Неведнъж (и особено през периода 1555–1780) те ги подлагаха на страшни гонения по цяла Европа. Под смъртен страх циганите бягаха от страна в страна. Мария-Терезия не бе единствената владетелка, която издаваше закони срещу тях. И именно през тия години циганите намериха надежден приют в Унгария, която по-късно чрез своя изследовател Ищван Вайи въз основа на сходството между циганския и малабарския език доказа, че циганският език се е образувал на основата на индийските наречия и завинаги разреши спора за произхода на циганското племе. За всичко това циганите се отплатиха на унгарците, като станаха най-добрите популяризатори на унгарската музика през XIX и XX век.

Но циганските малцинства за пръв път получават истинско трудово място в живота сега, в рамките на социалистическия строй, който изпълва нашите дни.

Вярвам, че книгата „Никога не те е имало, циганска земя!“ ще се хареса на всички ни!

Нино Николов

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.